

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmanssällskapets medlemsblad

N:o 4 Anno 2015



”Men mitt herrskap, titta ut! Öppna fönstret en minut!

— — — Si hur må'n på himlen lyser; vattnet fryser vilt och fräckt.”

Lavering av Yngve Berg till vinterepesteln 42 ”Rörande kortspelet på Klubben”.

Ordförandeord **2**, Februariföreläsning **3**, Torkel Stålmarck **4**, Bellmanskvällar **5**,
Grand Divertissement **6**, Medlemsavgiften **8**, En bok om öl **9**, Frågetävling **11**

BÄSTA MEDLEMMAR!

Ett nytt år har begynt. Låt oss hoppas att det bär gott med sig. Det behöver vår värld idag.

Vår "lilla värld" behöver din medlemsavgift och din e-postadress (du som har en sådan). Det skulle minska våra portokostnader avsevärt och samtidigt ge oss en hitills saknad möjlighet att på ett enkelt sätt skicka ut påminnelser om evenemang som kan intressera dig. Det kan handla om Bellman men också om annat som rör 1700-talets dikt, musik, konst m.m. I övrigt hoppas jag ni håller kontakt med vår facebook-sida och naturligtvis vår hemsida bellman.org.

Just nu arbetar Jennie Nell och Carl Håkan Essmar med *Bellman Song Book*, som vi hoppas kunna presentera inom en snar framtid. Vi gläds mycket åt att ha fått en skicklig webbmästare i Eva Frykevall. Var stode vi utan dessa tre?

Glöm inte att ta fram almanackan och markera den 19 januari och den 7 februari. Programmen presenteras på sidorna 5 och 3 i detta nummer.

Anita Ankarcrona
Ordförande



BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande

Anita Ankarcrona
anita@ankarcrona.com

Vice ordförande

Henrik Mickos
henrik.mickos@telia.com

Sekreterare, webbredaktör

Jennie Nell
jennie.nell@littvet.su.se

Protokollsekreterare

Peter Lind
peter@peterlind.se

Arkivarie

Cecilia Wijnbladh
cecilia.wijnbladh1@gmail.com

Skattmästare

Olof Holm
olof.holm@huddinge.se

Klubbmästare

Hans-Jacob Bonnier
nisse@bonnier.se

Redaktion Hwad Behagas?

Catharina Grünbaum
catharina.grunbaum@explicare.se

Webbredaktör

Carl Håkan Essmar
ch@essmar.se

Övriga ledamöter

Christian Bratt
chr.bratt3a@gmail.com

Carina Burman

Carina.Burman@littvet.uu.se

Bengt Jonshult

embarkeringen@gmail.com

Hans Nilsson

whiskyhasse@gmail.com

Postadress:

Bellmansällskapet
c/o Olof Holm
Terapivägen 16 E
141 56 Huddinge

E-post:

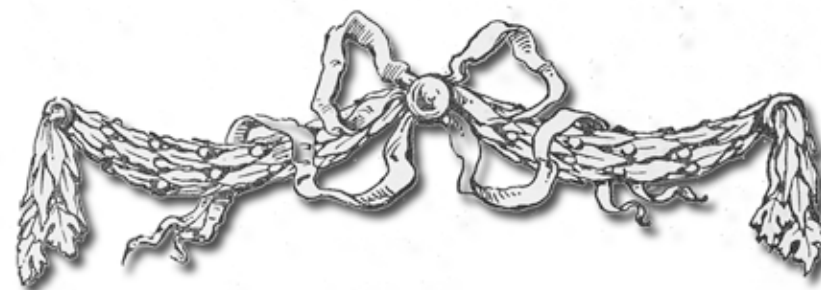
sallskapet@bellman.org

Hemsida:

www.bellman.org
Webbmästare
Eva Frykevall
eva@frykevall.com

Sällskapets pg:

45 19 50-0



Välkomna alla Bellmans vänner

till vår traditionella Bellmanföreläsning till Olof Byströms minne.

"... liksom Runius, Lucidor"

Om Bellman och dryckesvisan under 1600- och 1700-talen,
om lånade melodier och om en olöst fråga.

Trubaduren och musikforskaren **Martin Bagge** föreläser
och ger musikaliska illustrationer.

Söndagen den 7 februari 2015 kl. 15
Börshuset, Stora Börssalen

Som vanligt är det fri entré,
som vanligt är det ingång från Källargränd från kl. 14.30.

Och som vanligt inbjuds även släkt och vänner
till medlemmar i Sällskapet.

Torkel Stålmarck in memoriam



”Hvem är som ej vår Broder mins” är Bellmansord som naturligt infinner sig när vi fått beskedet att docent Torkel Stålmarck lämnat jordelivet.

Vi minns honom som en man av bästa sort: den muntra blicken, den ironiska svängen, skärpan och den självklara hövligheten – och förvisso som en av våra mest framstående kännare av svenskt 1700-tal. Inom Bellmansällskapet tänker vi kanske främst på hans redaktörskap för StU XVIII, (*Hvad Behagas?, Brev och skrivelser*) samt boken *Bellman i verkligheten*. I den senare tecknar han skilda ”Stockholmsverkligheter”, alltifrån salonger och ordenssällskap till stadens bullriga krogar och grönskande lundar. Han förenar handfast stockholmiana med en känslig och insiktsfull bild av den svärfångade poeten.

Tillsammans med Sten Åke Nilsson och Leif Kretz har han även givit ut *Bellman sedd och hörd*, där vi får ögonvittnesskildringar, porträtt och vittnesbörd om Bellman. De ger eko från röster och återspeglingsbilder, vilka skänker oss en upplevelse av Bellman live. Ett ”Här har du ditt liv”.

Som förläggare på Norstedts stod Torkel sin tids författare nära. Ett levande personintresse var hans signum. Med samma liv och lätthet kunde han vistas i döda poeters sällskap. I umgänget med de levande, liksom de döda, är lyssnan-

dets konst avgörande – en konst som Torkel behärskade till fulländning. Han rörde sig obesvärat och elegant i 1700-talets litterära kretsar, och han skrev om deras medlemmar. I hans rika produktion finner vi *Tankebyggarorden I-II (1753-62)*, *Miljö och genrestudier*, där vi möter bland andra ”herdinnan från Norden”, vars liv han tecknade i *Hedvig Charlotta Nordensflycht. Ett porträtt*. Det senare 1700-talets kvinnliga pennskaft, Anna Maria Lenngren, blir även hon föremål för hans lyhörda intresse i *Granris och blåklint*. Men han ger också ett fångslände porträtt av en i dag poetiskt stendöd men under sin levnad tongivande och hyllad diktare i *Medelmåttan*, som porträtterar Carl Gustaf af Leopold, vars samlade verk han redigerat för Svenska Vitterhetssamfundet utgåva.

Jacob Wallenberg. Ostindiefarare/Präst/Författare är ytterligare ett exempel på hans förmåga att levandegöra en 1700-talsmänniska, författaren till *Minson på Galejan*.

I samband med mitt avhandlingsarbete samtalade vi vid ett flertal tillfällen om 1700-talets bokmarknad. En marknad som han kände lika väl som sin egen samtids. Han var kunnig, munter och vis. En man i Voltaires anda.

Det är en glädje och ett privilegium att ha fått vistas i hans krets.

Anita Ankarcrona

Kom till en kväll med Fredmans testamente!



Till yrket är han broexpert och professor vid Luleå tekniska universitet, men därutöver är han trubadur och tonsättare.

När Peter Collin ramlade över samlingen *Fredmans testamente* (1861) fann han Bellmandikter som aldrig tonsatts. Nu har han givit 76 av dem egna melodier, och 25 har han spelat in tillsammans med medlemmar ur Bo Kaspers orkester.

En försmak av denna skiva presenteras i **Stockholms Stadsbiblioteks Rotunda (Sveavägen) den 19 januari kl. 18.30**.

Då sjunger och spelar Peter Collin tillsammans med *Mats Schubert* från Bo Kaspers på piano och *Göran Eriksson* på fiol.

Arrangemanget är ett samarbete med sällskapet Bellmans Minne. Presentatör är den för alla Bellmansvänner välbekante *Mats Hayen*.

Detta har ni aldrig hört förut! Och inträdet är fritt! Men kom i tid, det blir fort fullsatt.

Bellman och kärleken till kvinnorna

Under två föreställningar under jubileumsåret 2015 (en på Stadsarkivet och en på Värmdö bygdegård) kunde Stockholmspubliken avnjuta en Bellmanresa i ord och ton. Fokus låg på Bellmans förhållande till olika kvinnogestalter, både verkliga i hans eget liv såsom Inga Lissander och hustrun Lovisa Grönlund, och fiktiva som Ulla Winblad.

Trubaduren *Torbjörn Palm* ackompanjerades av tre musiker, och den alltid lika eminenta *Stockholms Motettkör* i 1700-talsdräkter sjöng dirigenten Erik Uddunges flerstämmiga körar-

rangemang. Vissa nummer var halvt dramatiserade, som ”Värm mer öl och bröd”, andra mer traditionella, som ”Är jag född så vill jag leva”, och ytterligare andra mer fantasifullt arrangerade, som ”Glimmande nymf”.

Det hela hölls samman av Stadsarkivets *Mats Hayen*, som i rollen som Bellmans vän Olof Kexél guidade publiken genom såväl epistlarnas som Bellmans värld med hjälp av material från Stadsarkivet, allt till publikens förtjusning.

Jennie Nell

Grand Divertissement i Bellmans tecken

Carl Michaels jubileumsår firades på många fina sätt under 2015, men roligast var nog ändå det divertissement som Bellmansällskapet under medverkan av Par Bricole ordnade den 22 oktober på fullsatta Strindbergs Intima Teater vid Norra Bantorget. Det blev ett både lärt och underhållande spektakel med ett stort antal medverkande i två bejublade akter.

Första akten, ”Fredmans förströelser”, såg en rad framträdanden av sångare och talare i olika roller. *Olof Holm*, Sällskapets mångsidige skattmästare, mötte jubel för sin livfulla roll som versifierad konferencier – *Slå'n på truten!* – som även diplomatiskt låtsat överraskad noterade kända ansikten i publiken.

Att höra en kvinna, skådespelaren *Sofia Ledarp*, inledningsvis sjunga det normalt skrovligt framförda kvädet ”Ach du min Moder!” (Ep. 23) var en oväntad men intressant förnyelse. Sällskapets ordförande *Anita Ankarcrona* höll som sig bör en tänkvärd akademisk betraktelse över Bellmans värld och gestalter, varpå *Anders Fröling* sjöng med *Christer Alexanderson* ackompanjerande på

tvärflöjt. *Jennie Nell* talade om Bellmans aktualitet i dag och läste en nyårsvers inför 1780.

Anders Fröling återkom med ”Gustafs skål”, som raskt utvecklade sig till allsång.

Peter Collin sjöng ett par egna tonsättningar av ett par texter från *Fredmans testamente*. *Cecilia Wijnblad* gjorde ett minnesvärt känslösamt framträdande som Bellmans maka och mångåriga änka *Lovisa*. *Richard Forsgren* läste, sjöng och skådespelade med *Leo Krepper* vid gitarren två av Fredmans finaste epistlar, ”Mollberg satt i paulun” (Ep. 41) och ”Bröderna fara väl



Foto: Tommy Grünbaum

välse ibland” (Ep. 35).

Fröling och *Alexandersson* återvände med den stämmingsfulla ”Träd fram du Nattens Gud”, varpå teaterchefen *Ture Rangström* hälsade välkommen till teatern och spirituellt undrade vad *August Strindberg* skulle ha tyckt om att hans hatobjekt *Bellman* på detta sätt hyllades på hans teater. *Bellman* är ju Sveriges nationalskald, vilket *Strindberg* nog gärna själv hade blivit. Första akten avrundades med att *Sofia Ledarp* sjöng den rörande vaggvisan ”Lilla Charles”, innan alla deltog i ”Så lunka vi så småningom”, där ensemblen tågade ut under publikens applåder.

Efter pausen var det dags för en efterlängtd nypremiär. *Par Bricoles* *Bacchanaliska teater* har under det gångna året gjort en nyuppsättning av *Ceremonielle vid presentationen hållen öfver brännvinsbrännaren Lundholm*, ett stycke som inte har framförts sedan det uruppfördes av *Carl Michael Bellman* med vänner 1769.

Det blev en mäktig uppvisning av åtta entusiastiskt raglande bricolister med

Änkan Lovisa Grönlund (*Cecilia Wijnblad*) och *Fredman* (*Olof Holm*) suckar över *Bellmans bouppteckning*.



Janke Jensen (*Johan H:son Kjellgren*) och *Trundman* (*Åke Pilotti*) ännu upprättstående.

ordens stormästare *Åke Pilotti* raglade allra mest – en makalös uppvisning av den brännvinstörstande brodern *Trundmans* ständiga uppmärksamhet på flaskan: förväntansfull, misstänksam, besviken och på nytt förhoppningsfull. *Henrik Mickos*, en av de åtta på scenen (och tillika vice ordförande i Bellmansällskapet) fann sig föranlåten att då och då vända sig mot publiken med en teaterviskning om att ”det här ansågs roligt på sin tid”. Publikens ansåg dock uppenbart att den livfulla föreställningen var rolig även i dag och stora applåder avslutade välförtjänt kvällen.

Christian Bratt

Utsökt om öl på Bellmans tid

Carina Burman

Dubbelt öl ger gott humör

Bellman, ölet och Bryggareföreningens biblioteksdonation i Uppsala Uppsala universitet 2015

Den uppsaliensiska litteraturvetaren och docenten – tillika flitig författare, recensent och mångårig styrelsemedlem i vårt sällskap – *Carina Burman* har presenterat en helt underbar liten skrift om Carl Michael, ölet och en donation till Carolina Rediviva. År 1982 fick biblioteket vid universitetet i Fyris stad en gåva av Svenska Bryggareföreningen, nämligen en märklig samling alkoholrelaterad litteratur. Den omfattar nästan fjorton hyllmeter och innehåller totalt drygt 140 volymer. Särskilt intressant och värdefull är en stor mängd tyska, engelska och svenska 1700-talsskrifter som på olika sätt handlar om öl.

Med god hjälp av kunskaper hämtade ur böcker från Bellmans tid i samlingen har Carina Burman systematiskt gått igenom och närmare kommenterat de ställen i *Fredmans Epistlar* och *Fredmans Sånger* där öl och vin förekommer. Och de är förstås många. Skalden arbetade ju inom en rad genrer, och ölet återkommer i flera av dem, men oftast i mera rusdryckspräglade miljöer. I epistlarna har författaren påträffat totalt 59 omnämmanden av brännvin, 52 av vin och 33 av öl. Även bland sångerna, vilka ju

innehåller många sällskaps- och skålvisor, dominerar brännvinet med 40 omnämmanden; för vin är siffran 18 och för öl 17.

Men det är alltså om ölet som Carina Burmans studie handlar. Redan i den första av epistlarna vänder sig Fredman som bekant till ”I käre bröder, som hafven att beställa om ölet, at oss intet af saftene tryta må. Manquerar oss brännvin, fallerar oss öl; si så fallerar oss alt Courage”. I sin tur förekommer det ”dubbla” öl, som bokens titel handlar om och som många kanske erinrar sig, bland annat i epistlarna 24 och 59 samt i sång nr 5. Beteckningen sammanhänger med dryckens alkoholstyrka. Svagast var spisölet som bara var tjugondelen så starkt som dubbelt öl. Mellan dem – och i stigande skala – fanns svagöl och enkelt öl. Spisöl förekom mycket sällan på krogen varför det inte heller återfinns bland Carl Michaels texter

När Ulla Winblad – i den ofta återgivna epistel 43 – ligger i födslovändor vill de närvarande stötta henne genom att värma mera öl och bröd, vilket för oss låter lätt märkligt. Den drycken ska väl vara kall! Förklaringen är att på den tiden betraktades ”öl och bröd” som en

Livsnjutande putto ur ”Der vollkommene Bierbrauer”. Omslagspojke på Carina Burmans bok om öl.



vanlig maträtt, vilken dessutom ansågs vara särskilt skonsam för magen och därför kanske extra lämpad för en barnsängskvinna.

På det här viset serveras läsarna efterhand förklaringar som hjälper till att förstå innebörder och sammanhang hos Bellman som kanske annars hade varit oss fördolda. Vi får exempelvis veta hur öl bryggdes och likaså till vilka drycker som olika kärl – *glas, stop, pokal, krus* – samt *flaska/butelj* kom till användning. Föga överraskande är det en kunskaps-tät och inkännande kavalkad kring texter av Carl Michaels penna som Carina Burman visar upp för oss läsare och sätter in i sina rätta miljöer. Allt sker förstås med hjälp av en elegant och lättflytande prosa – fattas bara!

Skriften, som har givits ut av Uppsala universitet, är dessutom storartat – ja, närmast utsökt – illustrerad, bland an-

nat med ett förnämligt färgtryck. Till exempel gläds man åt mönstret på försätts- och eftersättsbladen vilka återger ett marmorerat papper hämtat ur Carolinas samlingar. Till detta kommer en omfattande notförteckning som är väl värd att uppsöka. Fylliga litteratur- och personregister ingår också i bilden. Extra rolig är dessutom den avslutande förteckningen över vilka drycker och ingredienser som nämnts i boken.

In summa: vi läsare bjuds på en dryck som är både läskande och lustfylld. Därmed är det med stora förväntningar som vi Bellmanfrälsta ser fram emot den biografi över skalden som Carina Burman är i full färd med att skriva och till vilken ölskriften kan ses som något av en förstudie.

Bo G. Hall

Boken kan beställas från Uppsala universitetsbiblioteks webbshop.

Vi behöver din medlemsavgift!

Årsavgiften 2016 är oförändrat 250 kronor. För familj är den 350 kronor, och ungdomar upp till 25 betalar 100 kronor.

För det får man inbjudningar till musikaliska evenemang och föreläsningar och andra sammankomster med 1700-talstema, som de uppskattade dryckes- och matprovningarna i Bellmanshuset i Urvädersgränd. Man får medlemsbladet *Hwad Behagas?* med fyra nummer om året, den periodiska skriften *Bellmansstudier* (en ny volym är i faggorna), böcker och cd-skivor till medlemspris och en och annan medlemsgåva.

Men man inte bara får – som medlem ger man också. Och det anrika Bellmansällskapet behöver sina medlemmar för att hålla verksamheten i gång.

Vi har nu en hemsida där varje Bellmansvän kan få upplysningar om både Carl Michael själv och om forskning, böcker, evenemang och annat som rör skalden. I år har vi ju också lagt ut hela standardupplagan av Bellmans verk, 20 band, på nätet, fritt åtkomlig för alla.

Sällskapet gör också annat, mera bakom kulisserna: svarar på frågor, stöder forskare, ställer upp med upplysningar till enskilda liksom till institutioner och företag, engagerar sig i musikutgivning, håller kontakt med Bellmansällskap i andra länder och åtskilligt annat.

Styrelsen arbetar ideellt, utan ersättning. För de riktigt stora projekten söker vi anslag, men allt det övriga förut-



Teckning: Yngve Berg

sätter att vi har betalande medlemmar.

Vi är glada och tacksamma för ert medlemskap, och vi vill att ni ska veta att ni genom detta gör en viktig insats för att sprida intresset för Bellmans diktning och stödja Bellmansforskningen.

Får vi din e-postadress?

Det händer att vi vill nå våra medlemmar med kortare varsel än genom *Hwad Behagas?*, och då är e-post ett utmärkt medel. Särskilda brevutskick med påminnelser om olika evenemang är dessvärre mer än vad Sällskapetets budget rår med. Har du en e-postadress vore vi mycket tacksamma för att få den. Vi lovar att inte dränka dig med mejl!

Skicka ditt namn och din e-postadress till sallskapet@bellman.org Tack på förhand!

Vem slog medaljen?

Vår lycklige skald Carl Michael Bellman har vid åtskilliga tillfällen blivit avbildad på diverse medaljer. Om man räknar med varianter är antalet ca 35, vilket gör att han förmodligen intar en hedrande andraplats. Carl von Linné är obestridd etta på den svenska medaljtoppen. (En rankning där kungahuset och dess medlemmar inte är medräknade.)

Nå, här nedan kommer frågorna.

Först öppnade rätta lösningen belönas med en bok från Bellmansällskapet. Svar senast 25 februari till

embarkeringen@gmail.com

LYCKA TILL!
Bengt Jonshult

1. År 1849 tillkom den tredje Bellmansmedaljen. Skulptören Pehr Henrik Lundgren graverade, poeten David Valerius höll tal och frågan om en minnessten på Klara kyrkogård blev het. Vem (vilka) lät slå medaljen?
2. Många av medaljerna har en stark koppling till diverse Bellmanska begivenheter. Det gäller t.ex. Lea Ahlborns medalj från 1872, och då flyttar vi oss till invigningen av Bellmansstatyn på Hasselbacken. Vem, enligt tradition, satt delvis modell för statyn?
3. På en av medaljerna syns en ung dam i antikiserande dräkt, nämligen Sankta Barbara. Omsjungen av Bellman. Inom vilket sällskap firar man årligen hennes namnsdag?

Utslagsfråga: I vilken årgång av Bellmansstudier kan man hitta en förnämlig medaljförteckning?



En av de 35 Bellmansmedaljerna. Konstnären Gösta Carell gjorde den till 200-årsjubileet 1940.



Medlemsavgifter 2016

Ordinarie medlem: **250 kr/år** Familjemedlemskap: **350 kr/år**

Juniormedlem: **100 kr/år** upp till 25 års ålder.

Pg: 45 19 50-0

Hvad Behagas?, Bellmansällskapets medlemsblad, utkommer med 3-4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Anita Ankarcrona. Redaktör: Catharina Grünbaum
Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Mowys Byrå. ISSN 1104-4683.